

Előszó

Az „akkordos korálkönyv” ötlete több évvel ezelőttre nyúlik vissza. A Nagytemplomi gyülekezetben zenészként, valamint a Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola ének és egyházi énektanáraként számtalanszor kértek fel lelkészek, pedagógus kollégák, ifivezetők, hittantanárok, bibliakör-vezetők, hogy egy-egy adott dicsérethez vagy zsoltárhoz írjak „néhány akkordot”, melyek segítségével – gitárral vagy zongorával - le tudják kíséni az osztály, illetve a csoport közös énekét. A kötet megszerkesztésének, létrehozásának a legfőbb ösztönzője Széles Csongor lelképásztor volt, aki rádöbentett arra, hogy mekkora igény van ezekre a harmonizációkra, és hogy érdemes lenne ezeket összegyűjteni és egy kiadványban megjeleníteni.

Miért is olyan népszerű napjainkban a harmóniák „akkordos” jelölismódja¹? A klasszikus képzettségű zenészek gyakran lenézik ezt a fajta lejegyzési módot, miközben jelen korunkban ez a legelterjedtebb és legkönnyebben értelmezhető összhangzattani jelrendszer, mellyel bármilyen bonyolult harmóniát papírra lehet vetni. A barokk korszakban a számozott basszus töltött be hasonló funkciót - mely ugyancsak egy **nem kidolgozott, improvizatív, a kísérőhangszer feladatát segítő szisztéma** -, de említhetnénk az összhangzattan-iskolákból jól ismert, fokszámokkal történő jelölési módot is. Ezeknél jóval közérthetőbb a betűkkel, számokkal történő akkordjelölés, hiszen kis gyakorlattal gondolkodás nélkül, első ránézésre megállapítható, milyen hangra épül a hangzat, milyen jellegű (Dúr, moll, szűkített, bővített), továbbá hogy milyen módosításokat tartalmaz. Az újabban íródott – az egyházi szóhasználatban sajnálatosan a degradáló „ifjúsági ének” elnevezéssel illetett - énekek népszerűsége is többek között annak köszönhető, hogy valamennyi kidolgozatlan kísérettel, csupán a dallam fölött megjelenő akkordjelzéssel lett ellátva, így a kottaolvasásban kevésbé járatos, ám az „akkordjátékot” jól ismerő hangszeresnek nem okoz gondot a kíséret improvizálása. Elmondható tehát, hogy igen időszerű egy olyan gyűjtemény megjelenése, melyben az 1948-as énekeskönyvünk népénekei is akkordkísérettel vannak ellátva.

A gyűjtemény gyakorlati segítséget kíván nyújtani az egyházi ének-, ének-, valamint hittantanároknak, énekvezetőknek, kántoroknak, lelkészeknek, keresztyén zenekaroknak és mindenkinek, aki ismeri és használja ezt a fajta jelölismódot. Missziói céllal bocsátjuk útjára az **Akkordos korálkönyvet**: egyfajta **kulcsot** szeretnénk adni a hangszeren játszani tudó fiataloknak és időseknek egyaránt, hogy újból felfedezhessék Református Énekeskönyvünk értékes énekkincsét.

Ahogy fentebb már kiderült, elsősorban **gyülekezeti rétegalkalmakra** (bibliaóra, ifi-foglalkozás, gyermekistentisztelet), illetve **iskolai felhasználásra** (egyházi ének-, ének-, hittanóra, stb.) készült ez a gyűjtemény, de természetesen a vasárnapi istentiszteleteken is alkalmazható.

Az akkordos korálkönyv – a hagyományos korálkönyv koncepcióját követve - **kottaképpel együtt** tartalmazza az **összes kottával rendelkező dicséretet, minden versszakával együtt (összesen 210 db ének)**. A kiadvány természetesen úgy lenne teljes, ha az ad notam (más ének dallamára énekelt) énekek is szerepelnének benne, azonban ez már túllépné a praktikus terjedelmet, így ezek az énekek nem kerültek bele. A függelékben néhány népszerű, jól ismert, használatban lévő zsoltár is helyet kapott **(36 db)**. Ha ezekhez hozzávesszük a kötet végén található Himnusz, Szózat és a Székely himnusz négy szólamban kidolgozott letétjét, akkor **249 db éneket** számolhatunk össze.

A lejegyzés az 1948-as énekeskönyvünk jelöléseit, stílusát követi. A kis és nagy levegővételnyi szünetek a helyükön maradtak (a nagyobb levegővételeket – kottagrafikai okok miatt - ütemvonalak

¹ Szándékosan nem használom a „gitár akkord” kifejezést, hiszen bármilyen akkordikus játéokra alkalmas hangszer – például a zongora, orgona is - megfelelő erre a fajta kíséret módra.

jelzik). Azonban azokon a helyeken, ahol az eredeti kottához képest máshogy éreztük a hangsúlyokat, az ütemvonalakat szaggatottá tettük. Továbbá azokat a vesszővel jelölt kis levegővételeket, melyek „megtartása” megszakítaná a dallamívet, zárójelbe tettük. A zárlatoknál minden indokolt helyen kiírásra került a **diézis** (a záróhangot megelőző hang kereszttel, illetve a feloldójellel történő módosítása). Az első versszakot követő további strófák formai értelmezését és a dallamra való ráéneklését segíti, hogy a versszakszövegek - a legtöbb esetben - dallamsoronként lettek egymás alá szerkesztve, illetve minden új sor – a 48-as énekeskönyvünk írásmódjához hasonlóan - nagybetűvel kezdődik. Továbbá az adott énekhez kapcsolódó valamennyi információ (a címben az ének sorszáma, kezdősora; a kotta jobb felső sarkában a dallam, az utolsó versszak alatt a szöveg forrása) fel van tüntetve. Bár az énekeskönyvünk kiadása óta sokat változott a magyar helyesírás szabályzata, e kiadványban konzekvensen megtartottuk az eredeti írásmódot.

Valamennyi ének **kétféle harmonizációt** kapott: a közvetlenül a kotta felett található félkövér akkordsor az „alap”, viszonylag könnyen játszható, míg a felette lévő általában egy kicsit bonyolultabb, sűrűbb, valamivel talán változatosabb. A kétféle kíséret közül mindenki kiválaszthatja a neki jobban tetszőt, de a kettőt természetesen váltogatni, kombinálni is lehet².

A legtöbb énekünk énekeskönyvünkben közölt hangneme – a gyakorlati tapasztalat alapján – kényelmetlen ambitust eredményez, elsősorban a magasabb hangok tekintetében, és ez – főleg egy reggeli, délelőtti istentiszteleten, áhitaton – igen nehéz feladatot jelent az éneklő közösség számára. Egy Debrecen Nagytemplomi ünnepi istentiszteleten a nagy létszámú gyülekezet és a kórus jelenléte miatt elmondható, hogy jóval könnyebben megy az „eredeti” magasságban történő éneklés, mint egy „átlagos”, kisebb létszámú istentiszteleten. Természetes, hogy magasabb lágéban zenei szempontból fényesebben szól a közös ének, ha az tényleg szépen, könnyedén szólal meg. Ha azonban a gyülekezet nem bírja ezt a magasságot, erőltetett, lélek nélküli éneklés lesz a végeredmény. Sokat lehetne azon vitatkozni, hogy Kodály országában vajon elvárható lenne-e, hogy vasárnap reggel 10 órakor két vonalas „d” hangokat énekeljen egy átlagos hangú adottságú gyülekezeti tag, de ennek gyakorlati szempontból nem sok értelme van. Bármilyen kisebb közösségben hatalmas minőség- és hangerőbeli különbséget érhetünk el, ha már csak egy nagy szekunddal mélyebben kísérünk egy-egy éneket. Általános tapasztalat, hogy ha kényelmesebb a hangnem, bátrabban megy a közös éneklés is és összességében ez a fő cél, a mi Urunk bátor és lelkes dicsérete az énekszó által! A kötetben szereplő énekek nagy része – fentebb említett okok miatt - **„énekelhetőbb” magasságba**, azaz mélyebbre lett transzponálva, ügyelve arra, hogy kerüljük az úgynevezett „sok bés” hangnemeket (Esz-, Asz-, B-dúr), melyek a gitárosoknak kényelmetlenséget okozhatnak. A legtöbb ének ambitusa így a kis „a”-tól a kétvonalas „c”-ig terjed. Véleményünk szerint ez a hangterjedelem egy átlagos hangú adottságokkal és képzettséggel rendelkező ember számára ideális, kényelmes regiszter. Ha valakinek mégsem fekszik a megadott hangnem, a kötet végén megtalálható **transzponáló táblázat** – illetve a gitáros a capo használatára utaló rubrikák - segítségével könnyen átírhatja, illetve magasabbra transzponálhatja az akkordokat.

Gyakori látvány az orgona vagy zongora kottatartóján, hogy egyszerre van kinyitva a négyszólamú korálkönyv és az énekeskönyv, hogy a kántor vagy tanár - tekintetével ingázva a két kötet között – a hangszeres kíséret mellett hangjával is tudja vezetni a közös éneklést. Ez nem könnyű feladat, nagyon jól kell ismerni a letétet és az egyes versszakok szövegét is ahhoz, hogy lendületesen menjen. Ezt a problémát, nehézséget igyekeztünk kikerülni azzal, hogy az akkordos korálkönyv valamennyi versszaka fölé odaírtuk az „alap” akkordsort (pontosan a szótagok fölé), megkönnyítve így az énekvezető és/vagy hangszeres dolgát. Egyszerűen megfogalmazva: a kottával rendelkező **első**

² Azonban érdemes szem előtt tartani, hogy néhány alternatív harmonizáció az akkordok sűrűsége miatt kevésbé gitárszerű, inkább a billentyűsök tudják hasznosítani.

versszakot követő strófák is be lettek akkordozva. Ha pedig valakinek a másik harmonizáció a szimpatikusabb, áttekintve a kottára egyből lehet olvasni az alternatív kíséretet.

Az első versszakokat követő strófák énekelhetőségének könnyítése végett vettük át azt a zoltárrecitálás lejegyzésénél már régóta használt és bevált gyakorlatot, miszerint az előforduló **hajlítások a szótagok aláhúzásával lettek jelölve**, így emlékeztetve a zenészt, hogy hol is kell egy szótagra több hangot énekelnie az adott versszakban. További praktikus, „zenészbarát” eleme a kötetnek, hogy a hosszabb, **kétoldalas énekek** kivétel nélkül úgy lettek elhelyezve, hogy az **első oldal a bal, a második pedig a jobb oldalon** kapjon helyet, így kiküszöbölve a játék közben való **lapozás** problematikáját (egyetlen kivétel a függelékben található 119. zoltár, melynek 88 versszaka természetesen nem fért el két oldalon). Az elsőre talán szokatlan spirálkötést indokolja, hogy nem kell „kitörni” a kötetet, a kotta könnyedén kihajtható egy hagyományos kottaállványon vagy a zongora kottatartóján, az A4-es méret pedig a jó láthatóságot szolgálja (akár többen is játszhatnak, énekelhetnek egy könyvből).

A függelékben található, rövid magyarázattal ellátott **akkordtáblázat** valamennyi fontos akkord, valamint azok enharmónikus párjainak hangjait tartalmazza az ötvonalas rendszerben lekottázva, az akkordjátékhoz készített **útmutató** pedig segítséget adhat azoknak, akik most kezdenek ismerkedni e játéktechnika alapjaival. Ez a pár oldalnyi segédanyag nem kíván sem zeneelmélet, sem összhangzattan iskola lenni, csupán az elindulásban és a legalapvetőbb ismeretek megszerzésében akar némi támpontot, segítséget nyújtani. Ha a kedves olvasó mélyebben érdeklődik a téma iránt, akkor ajánljuk mindenekelőtt Dr. Kesztyer Lőrinc: *Összhangzattan*, valamint Ligeti György: *Klasszikus összhangzattan* című könyveit.

Kívánjuk, hogy forgassák örömmel és haszonnal ezt a gyűjteményt!

Vad Péter Zsigmond